

Департамент культури і туризму
Харківської обласної державної адміністрації

ОКЗ «Харківський науково-методичний центр
охорони культурної спадщини»

ОКЗ «Харківський художній музей»

Харківське відділення
Національної спілки краєзнавців України

Центр українських студій та краєзнавства
імені академіка П. Т. Тронька
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

**Тези доповідей учасників
XXVIII Міжнародної
наукової конференції
«Слобожанські читання»**

18 квітня 2024

ХАРКІВ

Департамент культури і туризму
Харківської обласної державної адміністрації
ОКЗ «Харківський науково-методичний центр
охорони культурної спадщини»
ОКЗ «Харківський художній музей»

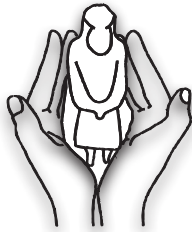
Харківське відділення Національної спілки краєзнавців України
Центр українських студій та краєзнавства імені академіка П. Т. Тронька
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Тези доповідей учасників

XXVIII Міжнародної наукової конференції «Слобожанські читання»

Конференція проходить з нагоди
Міжнародного дня пам'яток і визначних місць,
Дня пам'яток історії та культури,

присвячена 370-річчю міста Харкова
(1654–2024)

18 квітня 2024 р.

м. Харків

УДК 719+908+930.85](477.541.62)(063)

*Публікується за рішенням засідання науково-методичної ради
Харківського художнього музею (протокол № 3 від 7 березня 2024 р.).*

Редакційна колегія:

Абраменко Лариса Миколаївна,
заступник директора з наукової роботи ОКЗ «Харківський художній музей».

Бахтіна Світлана Анатоліївна,
провідний науковий співробітник відділу пам'яток історії ОКЗ «ХНМЦОКС».

Денисенко Галина Григорівна,
канд. іст. наук, старший науковий співробітник Інституту історії НАН України.

Красіков Михайло Михайлович,
канд. філ. наук, доцент, професор кафедри українознавства, культурології та історії науки
Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (НТУ «ХПІ»).

Куделко Сергій Михайлович,
канд. іст. наук, професор, директор Центру українських студій та краєзнавства імені
академіка П. Т. Тронька Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Павлова Ольга Григорівна,
канд. іст. наук, доцент кафедри історіографії, джерелознавства та археології історичного
факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Полякова Юліана Юріївна,
головний бібліограф Центральної наукової бібліотеки Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна, театрознавець.

Шило Олександр Всеволодович,
доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри образотворчого мистецтва
та дизайну Науково-навчального інституту архітектури, дизайну, образотворчого
мистецтва Харківського національного університету міського господарства імені
О. М. Бекетова.

Янкул Олексій Миколайович,
доктор філософії (PhD) з історії та археології, провідний фахівець Центру українських
студій та краєзнавства імені академіка П. Т. Тронька ХНУ імені В. Н. Каразіна.

A16 Тези доповідей учасників XXVIII Міжнародної наукової конференції
«Слобожанські читання». – Харків : Курсор, 2024. – 144 с.

ISBN 978-617-8057-10-7

До збірки включені тези доповідей учасників XXVIII Міжнародної наукової конференції
«Слобожанські читання», що проходить з нагоди Міжнародного дня пам'яток і визначних
місць, Дня пам'яток історії та культури, присвячена 370-річчю міста Харкова (1654–2024).

ISBN 978-617-8057-10-7

За добір інформації і достовірність фактів, цитат,
статистичних даних, імен власних і географічних
відповідальність несуть автори статей. Матеріали,
що публікуються, можуть не відбивати точку зору
редакційної колегії і видавництва.

© ОКЗ «Харківський науково-
методичний центр охорони
культурної спадщини», 2024
© Автори, тексти, 2024
© Автори, колажі, 2024

фаянсового заводу «Серп і Молот» (БФЗ) (1966–1987), на той час одного з найпотужніших фаянсових підприємств Європи. У 1971–1974 рр. проведена перша черга реконструкції підприємства без зупинки діяльності БФЗ. З 1968 р. продукція заводу стала маркуватися знаним у всьому світі товарним знаком «Півник» заводського художника Б. Пяниди. М. Вакула відзначений державними нагородами. За час керівництва М. Вакули БФЗ, як містоутворювальне підприємство, побудував на території селища Буди п'ять п'ятиповерхових і один двоповерховий житлові будинки. У 1990 р. М. Вакула став першим почесним громадянином Будянської селищної ради.

Свої пропозиції ми подали у письмовому вигляді до Топонімічної комісії. Деякі наші пропозиції щодо перейменування вулиць с. Буди були відхилені у зв'язку із утворенням 12.06.2020 р. об'єднання Південноміської ради та Будянської селищної ради Харківського району в Південноміську громаду. Топонімічна комісія вирішила назвати «вул. Отамана Сірка» одну з вулиць старовинного с. Комарівка, що входить до складу Південної міської ради і територіально ближче розташоване до м. Мерефа. «Вул. Кнорозова Юрія» вже є у м. Південне. Пропозиції щодо перейменування вулиць у с. Буди будуть найближчим часом надруковані на сайті Південної міської ради у розділі «Робота з громадськістю. Електронні петиції». Останнє слово буде за громадськістю селища.

ТЕТЯНА ВОЛОДИМИРІВНА БЕЛЯКОВА,

зав. відділу комплектування, наукової обробки документів та організації каталогів Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету

ІСТОРІЯ МЕДИЦИНИ ХАРКІВЩИНИ В РАРИТЕТНИХ ВИДАННЯХ НБ ХНМУ

У 2024 р. святкується 370-річчя міста Харкова. Збереження історичної пам'яті та культурного надбання України – одне з головних завдань бібліотек. Історія охорони здоров'я Харкова – складова історичного розвитку другого за величиною міста України.

У фондах Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету (НБ ХНМУ) зберігаються раритетні видання, які відображають становлення та розвиток медичної галузі Харківщини.

У Репозитарії ХНМУ у колекції фонду «Наукова бібліотека» розміщено «Книжкові пам'ятки». Всього станом на 01.03.2024 р. є 1353 оцифрованих повнотекстових документів: видання 1801–1900 рр. (6), видання 1901–1945 рр. (8), дисертації 1805–1940 рр. (1339). У електронному каталозі розташована БД «Книжкові пам'ятки», яка вміщує бібліографічні описи 3274 документів, робота над проектом триває.

З кінця 30-х років XVIII ст. у Харкові з'явилися зародки державної медицини та медичної допомоги населенню. Основи були закладені до середини 60-х років XIX ст. Надалі медицина міста розвивалася у швидкому темпі.

Фундаментальна монографія Д. І. Багалія і Д. П. Міллера присвячена історії Харкова за 250 років (з 1655-го по 1905-й), видана 1905 р., висвітлила головні напрями харківської охорони здоров'я на етапі її становлення. «Перший справжній медик з'явився у 1739 р.». У 1770 р., з відкриттям намісництва у Харкові, відкрилася перша лікарня Приказу громадського опікування для усіх мешканців, якою завідував лікар харківського повіту, 1788 р. побудовано аптеку. У 1797 р. було засновано Лікарську Управу, яка дбала про санітарний стан міста.

У 1804 р. у місті було відкрито Імператорській Харківській університет (ІХУ), один з факультетів – медичний. При університеті створювалися клінічні інститути – хірургічний, терапевтичний, акушерський, офтальмологічний. Одне з найпопулярніших видань у фонді бібліотеки – про діяльність медичного факультету за перші 100 років існування (1805–1905). Видане 1905–1906 рр. за редакцією проф. І. П. Скворцова і Д. І. Багалія. Книга присвячена історії факультету, розміщено історичні нариси кафедр, біографічний словник професорів і викладачів. Видання про діяльність медичного факультету ІХУ: нариси з історії кафедр, праці товариства наукової медицини та гігієни, медичні звіти університетських клінік.

Значний внесок у розвиток охорони здоров'я зробило Харківське медичне товариство (ХМТ). У 1861 р. з ініціативи університетського професора В. Ф. Грубе затверджено Статут ХМТ. У 1863 р. Товариство відкрило лікарню, у 1887 р. заснувало Пастерівську станцію. У 1908 р. Пастерівський інститут і бактеріологічна станція реорганізуються в Бактеріологічний інститут ХМТ, з 2007 р. – Інститут мікробіології та імунології ім. І. І. Мечникова НАМН України. У 1910 р. з'явився Жіночий медичний інститут ХМТ, створювалася клінічна база. На початок 1913 р. функціонувало вже 10 клінік.

У фондах бібліотеки зберігаються: протоколи урочистих засідань до ювілеїв лікарської, наукової та громадської діяльності членів Товариства, матеріали про роботу бактеріологічної станції та приготування протидифтерійної сироватки. Читачі часто звертаються до історичних нарисів

п'ятдесятирічної діяльності ХМТ (1861–1911 рр.), виданих 1913 р. за ред. С. М. Ігумнова.

Події медицини Харківщини висвітлював «Харьковский медицинский журнал», який видавало ХМТ з 1904 р. У фондах зберігається колекція номерів журналу з 1906 по 1917 рр.

У XVIII–XIX ст. епідемічна обстановка Харківщини була дуже складною. Щороку спалахи численних інфекційних хвороб: кір, скарлатина, малярія, коклюш, віспа, епідемії тифу, дифтерії, холери. У 1882 р. з ініціативи університетських медиків створено епідеміологічне товариство. У фонді є: огляди та нариси епідемічних захворювань у Харківській губернії, санітарно-статистичні дослідження у лікарських та фельдшерських пунктах Харківського повіту.

Раритетні видання, присвячені питанням земської медицини: звіти по Харківській губернській земській лікарні та про санітарне становище селянства у повітах, праці з'їздів земських лікарів та представників земств Харківської губернії.

У фондах бібліотеки зберігаються документи різних медичних установ і організацій, опубліковані у минулі століття. НБ ХНМУ популяризує книжкові пам'ятки та забезпечує доступ до них читачам, розміщуючи раритети у Репозитарії.

Світлана Олександрівна Бикова,

бібліотекар 1 категорії відділу «Україніка» імені Т. Г. Шевченка Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка

**ВШАНУВАННЯ ГЕРОІВ:
БЛОГ «ІСТОРІЯ ХАРКОВА У ПАМ'ЯТНИХ ДОШКАХ»
ХДНБ ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА**

«Історія Харкова у пам'ятних дошках: фактографічні та бібліографічні відомості» – інформаційний бібліографічний ресурс, започаткований у ХДНБ ім. В. Г. Короленка в травні 2015 року. Його завдання – ознайомити користувачів як із новими сторінками історії Харкова, так і нагадати про окремі події та особистостей, які своєю діяльністю чи вчинками зробили вагомий вклад у розвиток міста чи держави в цілому. І це можна зробити, віртуально подорожуючи та зупиняючись біля будівель, на яких встановлено меморіальні дошки.

Кожний допис містить довідкову інформацію про адресу розміщення